

“Isis”

– en multimodal Egyptenvisning på Medelhavsmuseet för
åk 7

Linda Wåhlander

*

”Museer och lärande”, (lärdok- kod UH101F)

Examinationsuppgift: delmoment 3

Handledare Annika Bergsland

Institutionen för Utbildningsvetenskap med inriktning mot Humaniora och

Samhällsvetenskap

Stockholms universitet HT2009

Inledning

Den skriftliga examinationsuppgiften i delkurs tre består av två delar där vi ska presentera en visning eller någon annan form av skolprogram för en vald årskurs på ett museum. Del I av uppgiften är en ordagrant nedskrivna text: ca 10 minuter av visningen. Här har jag valt själva introduktionen till visningen och mötet med eleverna. Del II är en beskrivning av en 50 min, multimodal visning för åk 7, för Medelhavsmuseets Egyptiska avdelning, med gudinnan "Isis" som den röda tråden, följt av en argumentation för val och utformning av visningen.

Del I: Välkomnande av klassen, ca 10 av visningen

(Öppnar entrédörren för klassen) Hej, välkomna! (Hälsa på läraren/lärarna och skakr hand). Ni kan hänga av er uppför trappan. Det finns skåp om ni behöver det. (Upprepar "Hej, välkommen" medan eleverna går förbi mig i dörren).

Vi kan samlas här (Står vid ingången till Centralhallen). Hej välkomna, jag heter Linda. Har era lärare berättat vad ni ska få för visning idag? (Om ja/nej) Mm, det blir Tema "Isis" – en visning om det gamla Egypten. Har ni läst om Egypten i skolan? (Om ja) Vad roligt, då kommer ni säkert att känna igen saker under visningen! (Om nej) Då blir det här lite av en introduktion då! Är det någon som varit här på museet tidigare? (Om ja) Vad kommer ni mest ihåg? Är det någon som varit i Egypten eller har Egypten som specialintresse? (Om ja) Vad spännande, vad gjorde ni där? Vad tycker du är mest spännande med den gamla Egyptiska kulturen? Under den här visningen kommer vi ha Isis som tema, är det någon som inte känner till henne? (Om ja) Då kommer ni att vet mer om henne när ni går härifrån. På slutet av visningen ska ni få höra en flera tusen år gammal egyptisk saga om Isis, hennes som *Horus* och sju skorpioner. (Om de fnissar) Horus betyder ansikte, inte något annat! (* Ler). Isis son, när han är liten, kallades ibland också för *Harpocrates*.

(Om det är en stökig klass och någon börjar med att sträcka sig fram och ta på de två *Apollon*-statyerna som flankerar ingången) Nej, ni får inte ta på föremålen! Här på museet, finns det föremål som är flera tusen år gamla och det är inte bra om era fingeravtryck hamnar på dem. Är det någon som har förslag på varför? (Om lite tuffa svar, de skrattar och undrar varför han inte har någon snopp). Apollon här, ja som ni ser har han blivit kastrerad stackarn, troligen någon gång på 1800-talet, för att de inte ville se på snoppar då. De gjorde ett litet hål istället och satte dit något – vad tror ni de satte dit? (Oftast svar de: "ett löv"). Även om det är en romersk kopia, så är det fortfarande en nästan tvåusen år gammal staty, man får bara ta i den med vantar, för vad är det vi har på våra händer? (Svarar smuts, svett) Ja, svett t.ex. Det är en form av urin och det tar bort bakterier i handen och är frätande. Vad är det t.ex. som polisen använder för att spåra brottslingar? (Svarar fingeravtryck) Precis, om jag torkar bort fingeravtrycken försvinner de då helt? (Inget svar, ja eller nej) Nu finns det metoder där även om fingeravtrycken är borttorkade, så är det möjligt att se dem ändå. Hade det här varit en bronsskulptur så hade det så småningom blivit gröna fingeravtrycksfläckar på den, efter att man tagit i statyn. Så jag vill att ni är rädda om föremålen här för de tillhör oss allihop.

Det här museet är en gammal bank och våra Egyptensamlingar finns i det gamla bankvalvet. Där inne finns det även mumier. Har ni sett en mumie tidigare? (Om nej, "Vaddå, är det riktiga mumier?) Ja, det är riktiga mumier. Vad är en mumie egentligen? (Svarar: människor som levtt för länge sedan) Ja, och som nu finns här på museet. Men då kommer ni i all fall att ha sett en efter idag. Vi ska gå dit strax, men vi ska börja här i Centralhallen och Egyptens koppling till Cypern. I montern där finns en liten statyett av gudinnan Isis med lilla

horusbarnet i knät. Det finns pallar som ni kan sitta på. Har ni frågor under visningen eller om ni vill lägga till något så är ni välkomna att göra det. Om jag inte vet svaret så kan jag ta reda på det. Har ni några frågor så här på en gång? (Om nej) Då börjar vi. (Om ja, så svarar jag på dem).

Del II: En alternativ skolvisning av Egypten på Medelhavsmuseet

Jag valde ”Isis” som röd tråd eftersom det finns en mumie på museet med namnet *Isisirdis* – vilket betyder ”Den som Isis har skänkt” (Häggman, muntligen 2009, för mer information om Isis se: Baring & Cashford 1991:225-272).

Efter välkommandet och introduktionen (Del I) fortsätter jag visningen vid Cypernmontern med Isis- och Horustatyetten. Här pratar vi om ”modern och sonen” genom historien fram till idag med Maria och Jesusbarnet. Bredvid statyetten står en liknande ifrån Cypern och vi pratar kontakter mellan antikens länder. Jag berättar kort myten om hur *Osiris*, Isis man blev en döds gud. Hur Isis son falkguden Horsus ansågs vara den gudomlige farao på jorden, som när han sitter på maktens tronstol även ”sitter i sin mammas knä” – hieroglyfen för Isis är en tronstol. Här kan man också diskutera vitsen med museer – *varför har vi museer?*

Vi går vidare till *Sesostris I*'s porträtt. Jag berättar hur det kom sig att det finns på museet, att föremålen kommit hit på olika sätt. Jag visar med handen och underarmen ”Nilen” och vi pratar om kronan och färgsymbolik (Sesostris är röd i ansiktet). Här kommer jag in på amuletter, vad det är för någonting och frågar om de själva har någon. Innan vi går in i själva utställningen visar jag bankdörren och berättar om klimatanläggningen innanför samt förbereder dem på att de nu kommer att få se en mumie som heter *Isisirdis*.

De får säga hennes namn högt och jag visar *Isisirdis* i hieroglyfer på kistan. Här kan det komma in Hieroglyfhistoria från Isistemplet till tydandet av Rosettastenen. Vi pratar om ögonen på kistan – om synen på själen i Egypten. (Om de inte funderat på kropp, själ och ande, så förklarar jag det kort som att kroppen är en bil, själen den som kör bilen och den gudomliga anden den som väljer vilken väg själen ska köra). Den innersta kistan är av papyrus, som de får känna på. Vi pratar om balsameringen och de får lukta på balsameringsingredienser, om hjärta vs. hjärna och om olika egyptiska synsätt och lite om hur de skiljer sig ifrån våra – t.ex. synen på ordets- och uttalandets makt. Jag avslutar med att visa scarabéerna i basalt och fortsätter till *Neswayu*, som det finns röntgenbilder på.

Vid *Neswayu* står tre kanopkäril – *Horussönerna* – Isis barnbarn. Jag berättar att alla mumier fått åka ambulans till Karolinska för några år sedan. Vi tittar efter vad som syns på röntgenbilderna – amuletter, synnerven, att huvudet är fyllt av något. Varför ligger det eventuellt en scarabé där hjärtat borde vara? Här kommer vi in på *Osiris* domstol och *De dödas bok* i Egypten, och hur man skulle leva ett balanserat och bra liv. Jag berättar att vi nu ska gå ner till en mumie som de kan se ansiktet på, eftersom det är viktigt att förbereda dem på det.

Nere hos *Bakhenren* och barnmumierna funderar vi på vad hänt dem. *Bakhenren* var en präst och vem kan ha stulit hans amuletter? *Vad mer fattas?* Jag uppmanar dem att titta i kistans lock och berättar kort om gudinnan *Nut*, Isis mamma, som finns målad där. Vi tittar på en målning med gudarna som hänger ovanför kistan och identifierar de olika gudarna som Isis, Horus och döds guden *Osiris* – med en elev så visar jag hur *Osiris* står. De får gissa på hur

man kan se att någon lever? Som sista stopp tittar vi på de mumifierade djuren och de får i uppdrag att hitta falkarna och att identifiera andra djur.

En av Bakhenrens uppgifter som präst var antagligen att mumifiera djur. Här kan vi komma in på värderingfrågor, då mängder med djur uppföddes enbart för att bli mumifierade. Tills sist avslutar jag med en flera tusen år gammal saga, som Egyptens mödrar ska ha berättat för sina barn för att de ska tänka på vilka faror som finns och på att alltid hedra sin gudinna Isis. Sagan handlar om Isis, Horus och 7 skorpioner och den heter ”*De två systrarna*” (Hart & Ghali 1994:30-33). Sagan avslutas med en upprepning av de sju skorpionernas namn (och trots att de bara hört dem en gång så har barnen och eleverna kunna upprepa det sista namnet under sagans gång). Jag säger sedan tack för mig och tackar dem för att de kom till museet och önskar dem en bra dag. Sedan följer jag dem ut och säger hej då.

Tilläggsprogram

Om det finns ekonomiska möjligheter skulle visningen kunna även kunna följas antingen av dramaövningar, att prova kläder eller med en skapande verkstad utifrån temat. (En skolvisning kostar idag 700 kr och ett tilläggsprogram 400 kr). På museets hemsida skulle även kunna finnas material för inledande- eller fortsatt arbete i skolan.

Dramaövningen skulle vara en sorts charader där eleverna får spela upp något inne i *Ajia Irinimontern*, som kan användas som en teater. Eleverna delas upp i grupper och i en korg ligger det lappar med uppgifterna – myt/saga med namn eller en egyptisk vardags- el. rituell scen. Gruppen går bakom montern med mig och kommer överens om hur de ska göra. Där kan det också finnas lite ”propps” att använda. Allt ska gå ganska snabbt för att det inte ska bli för mycket tankar på att det ska vara ”bra”, utan vara mer kul (Johnstone 2007:75). Sen går de in, spelar upp sin scen och resten av gruppen gissar vad de visar. För att göra det lättare och ta av udden av att göra ”scenen”, kan jag och läraren dra första lappen och spela upp först, på ett skojigt sätt (”Medelhavsblomster” 2009).

I verkstan skulle eleverna få lära sig mer om hieroglyfer, skriva en magisk ramsa eller sitt namn på papyrus eller måla en amulethieroglyf. Alternativt skulle de få göra ”minimumier” eller en egen scarabéamulett med en vald hieroglyf under (”Höstlovet” 2009).

Resonerande kring visningen

Egyptensamlingen visas oftast i en ”föreläsningsform” av både de fast anställda och de timanställda museipedagogerna, där två elever emellanåt kläs ut i ”antika” egyptiska dräkter. Det finns även en visning som heter ”Egyptens fem sinnen”, för de mindre barnen, med ett utarbetat pedagogiskt ”korgkoncept” för smak, känsla, doft, hörsel och seende. Syftet är att utforma en visning som hamnar någonstans mitt emellan dessa ytterligheter, där målet är att samspela, aktivera och föra dialog med eleverna, samt att i visningen väva in det traditionella berättandet av myter och sagor, för att underlätta lärandet hos elever som gärna blir rastlösa om de bara ska sitta still och lyssna i en timme på en museipedagog som presenterar fakta. Elever i årskurs 7 är dock fortfarande mottagliga för berättandet som form, och ofta tycker de om att bara stanna upp och lyssna, även om jag kanske måste skaka om dem lite först, beroende på vilken attityd det har med sig in i museet (Fast 2001:42, ”Medelhavsblomster” 2009, ”Mumiehöst” 2009). Ofta bär jag en nutida egyptisk turistkänning, men ibland klär jag mig i en ”antik” klänning, vilket är ett enkelt sätt att visa att jag bryr mig om gruppen.

Ett begrepp som Selander och Rostvall tar upp i inledningen till boken *Design för lärande* är det "multimodala" perspektivet på lärandet och de menar att formen på en visning är en del av dess innehåll, vilket naturligtvis även presentationen är (2008:16 ff). Det multimodala lärandet, som jag förstår det, där olika pedagogiska delar ingår som att eleverna får titta, känna, röra sig, säga saker högt, skapa något eller göra dramatiseringar ger en bredare möjlighet till att ta till sig kunskap. De menar även att mening och kunskap också skapas i interaktion och samspel mellan människor – i det här fallet i mötet på museet mellan museipedagogen och skolklassens elever. En viktig del i det här mötet är för mig även att en del av "makten" hamnar hos eleverna, där de uppmuntras att vara med att berätta och dela med sig av funderingar, frågor eller kunskaper (2007:24ff). Jag har tänkt på att variera ämnena som tas upp i visningen för att det ska finnas med en blandning av svåra, kluriga, spännande, roliga, för eftertanke och lätta ämnen. Insulander, tex. resonerar kring temat *döden* (2008:182-194) och här finns det en stor möjlighet på Medelhavsmuseet, i relation till mumier, att prata om kropp, själ och ande, men också om döden och synen på mumierna som är utställda på museet istället för att ligga i sina gravar.

Ingen förberedelse krävs, utan visningen ska kunna anpassas efter hur mycket eller lite information eleverna har sedan tidigare – det kan bli "igenkänning" eller "ögonöppnare". Oavsett vilket är det många elever som redan innan besöket har stor kunskap om Egypten, av elevens eget intresse, och det är även många som varit i Egypten på charterresa. Genom att ge visningen en röd tråd i form av gudinnan Isis och presentera föremålen utifrån någon form av relation till henne, så hoppas jag att det skapar en *djupare* mening hos eleverna hur föremål, mänskliga mumier och hur Egyptens människor tänkte. Olika delar i det Egyptiska samhället kopplas ihop Isisstatyetten, med hennes hieroglyf, kungens tron, skriftspråkets användningsform samt till konsten och myter under det antika Egypten (Baring & Casgford 191:250f).

"Föreläsningsformen" på en visning, format som en skollektion med envägskommunikation, där eleverna är mottagare av fakta och eventuellt får svara på frågor som om det vore ett läxförhör vill jag undvika. Det är för mig viktigt att frågor till - och dialogen med - eleverna, istället handlar om funderingar, värderingar och ibland om rent gissande (jmf. Illeris 2006: 157). För mig är berättande i en visning framförallt inslag av myter, sagor eller antika källtexter. Berättandet kan även vara mer målande och där jag använder mitt kroppsspråk för att förtydliga något, som exemplet med min hand och underarm som "Nilen".

Under visningen kopplar jag även ihop det med oss i gruppen och hur vi kanske tänker i vårt samhälle. Det blir med andra ord en visning utifrån "museilärarens didaktiska design" för att citera Insulander där *hur* jag använder utställningen blir viktigare än formen på utställningen (2008:191). Det är bland annat svårt på flera ställen att sitta med en hel grupp, så att de får plats eller en ser något, även fast att flera montrar har bra, stora "skyltfönster". Det som är fint med Medelhavsmuseet är just att det är en gammal bank och den är användbar då vi kan komma in på hur klimatet för de egyptiska sakerna är kontrollerat i utställningen.

En annan viktig del av visningen är någon form av aktivering, som en del i den multimodala formen (Rostvall & Selander 2008). I den här visningen får känna på papyrus och koppla ihop det till vad man kan använda det till (mumiekistor, båtar, dekoration...) – att vårt ord för "papper" kommer ifrån papyrus. De får lukta på balsameringsingredienser (detta förekommer även i visningen "Egyptens fem sinnen"), och vi diskuterar kring doftens betydelse på olika sätt. De får ställa upp sig som gudar eller människor, levande eller döda och de får uttala svåra ord eller ramsor under visningen, och att de blir uppmuntrade att leta efter saker är ett sätt att väcka eleverna upptäckarglädje.

Att jag inte valda dramat med manus som visningsform beror framförallt på att jag inte tycker om att lära mig saker ordagrant. Det blir för mig stelt och konstlat, men jag har igenting emot att göra olika former av dramaövningar med barnen (Jag har läst Dramapedagogik två terminer på LHS/SU). Att läsa Carina Fasts bok *Berätta! Inspiration och teknik* (2001) var underbart, då den gav mig bekräftelse på att det sätt jag arbetar på, med det traditionella berättandet, med mitt eget språk, verkligen är betydelsefullt (Fast 2001:25f). Det var flera saker som jag visserligen uppmärksammade att man ofta måste bortse ifrån när det gäller just museimiljön – som en lugn plats, störande moment, att eleverna och jag inte känner varandra eller att de inte ens känner varandra osv. Om någon stör kan jag inte skicka iväg dem hur som helst då jag vill att upplevelsen ska bli så bra som möjligt för alla (ibid. 2001:59). Ett alternativ till manusdramat skulle kunna vara, att jag som pedagog, gick in i roll och var utklädd – att jag ”är Isis”, som berättar i första person, eller om det är en manlig som pedagog ”är Horus”, och som berättar om sin mamma (jmf. Middag med sultanen, 2008).

Vad har jag då för önskemål om elevernas *erfarande* av besöket på museet (jmf. Ljung 2009)? Det är viktigt för mig att vara flexibel inför gruppen och att kunna känna av elevernas behov och anpassa mig efter dem. Under visningen ska eleverna helst känna att de blivit sedda och uppmuntrade. Min förhoppning är att eleverna känner att de har del i kulturarvet, att de lärt sig någonting, att de upplevt något positivt och kanske oväntat, att de förstått något på ett nytt sätt, att de fått bidra med något, att de lagts ut spår hos dem som kan ”triggas” vid senare tillfällen (jmf. Illeris 2006:29ff & Hooper-Greenhill 2007), att de blir (mer) intresserade, att vi tillsammans berört saker som rör elevernas eget liv och att det i alla händelser känns som om det var ett meningsfullt museibesök!

Referenser (publicerade källor i fetstil)

- Baring, Anne & Cashford, Jules** (1991). *The Myth of The Goddess*. Arkana, London.
”Egyptens fem sinnen” – skolprogram på Medelhavsmuseet sedan flera år.
- Fast, Carina** (2001). *Berätta! Inspiration och teknik*. Natur och kultur, Stockholm.
Häggman, Sofia, muntligen 2009. Egyptenintendent, Medelhavsmuseet.
- Hart, George & Ghali, S. Eda** (1991). *Tales from Ancient Egypt*. Hoopoe Books. Cairo.
- Hooper-Greenhill, Eilean** (2007). *Museums and Education. Purpose, Pedagogy, Performance*. Routledge, London.
- Illeris, Knud** (2007). *Lärande*. Studentlitteratur, Lund.
- Insulander, Eva** (2008). ”Döden och besökaren. Lärande i en museiutställning”: I Rostvall & Selander (red.) *Design för lärande*. S 182-194. Nordstedts Akademiska förlag, Stockholm.
- Johnstone, Kieth** (2007). *Impro, Improvisation and The Theatre*. Methuen Drama, Cornwall.
- Ljung, Berit** (2009). *Museer och erfarande*. Avhandling i pedagogik. Pedagogiska institutionen: Stockholms universitet.
”Medelhavsblomster – en nödvändig och giftig historia”, 2009. Skol-, lov- och familjevisning på Medelhavsmuseet, framtagen av mig. Flertal tillfällen under 2009.
”Middag med Sultanen” 2008.10.08. Improvisationsvisning på Medelhavsmuseet, där jag ”spelade” sultan i utställningen *Blå Vitt*. (se:http://www.stallfaglarna.se/images/Historiska_middagar2.pdf), 2009-12-10.
”Mumiehöst”, 2009. Höstlovsprogram på Medelhavsmuseet, delvis framtaget av mig, okt-nov 2009.
- Rostvall, Anna-Lena & Selander, Staffan** (red.) (2008). *Design för lärande*. Norstedts akademiska förlag, Stockholm.

* Framsidans bild: Isis som ammar Horus: (http://www.rupertwace.co.uk/oct2008/eg_00347_Isis-and-Horus.html.) hämtad 2009-12-07.